

Article Type / Makale Türü
Araştırma Makalesi -
Research Article

Application Date / Başvuru Tarihi
09.12.2023 / 12.09.2023

Admission Date / Yayına Kabul Tarihi
12.28.2023 / 28.12.2023

LIBERAL GÜVENLİK ANLAYIŞI ÇERÇEVESİNDE ULUSLARARASI DÜZENSİZ GÖÇ

INTERNATIONAL IRREGULAR MIGRATION WITHIN THE FRAMEWORK OF LIBERAL UNDERSTANDING OF SECURITY

Yasin KANİK¹, Selim KANAT², Özlem DEMİRKIRAN³

ÖZ: Uluslararası düzensiz göç, küreselleşmenin etkisiyle artan ve hem göç veren hem de göç alan ülkeler için önemli bir güvenlik sorunu haline gelen bir olgudur. Liberal güvenlik anlayışı, güvenliği sadece devletlerin değil, bireylerin ve toplumların da ilgilendiği bir konu olarak görür. Bu anlayış, savaş ve tehditlerin giderilmesi ve bu sayede huzur ve güvenliğin sağlanması amacıyla bireyi merkeze alan ve birbirleriyle ilişkili Cumhuriyetçi Liberalizm, Ticari Liberalizm, Düzenleyici Liberalizm ve Sosyolojik Liberalizm şeklinde farklı yaklaşımlar geliştirmiştir. Bu çalışma, bu farklı yaklaşımlar çerçevesinde liberal güvenlik anlayışının uluslararası düzensiz göçe nasıl yaklaştığını ve bu soruna çözüm üretmek için neler yapabileceğini incelemektedir. Çalışma, liberal güvenlik anlayışının uluslararası düzensiz göçü anlamak ve yönetmek için yararlı bir çerçeve sunduğunu vurgulamaktadır. Çalışmada, düzensiz göç olgusunun önlenmesi ve uluslararası güvenliğin sağlanması noktasında devlet kurumlarının demokratikleştirilmesi, düzensiz göç neden olan etkenlerin giderilmesi amacıyla uluslararası iş birliği ve dayanışmanın artırılması, uluslararası organizasyonlar ve hukuk düzenlemeleri aracılığıyla ise bireyi güvence altına alacak somut adımların atılması gibi temel önlemlerin alınması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler : Uluslararası Göç, Düzensiz Göç, Liberalizm, Liberal Güvenlik Anlayışı.

ABSTRACT: International irregular migration is a phenomenon that has increased with the influence of globalization and has become an important security problem for both sending and receiving countries. The liberal understanding of security sees security as an issue that concerns not only states but also individuals and societies. This understanding has developed different approaches such as Republican Liberalism, Commercial Liberalism, Regulatory Liberalism and Sociological Liberalism, which center on the individual and are interrelated, in order to eliminate wars and threats and thus ensure peace and security. This study examines how the liberal security approach approaches international irregular migration within the framework of these different approaches and what it can do to find solutions to this problem. The study emphasizes that the liberal understanding of security offers a useful framework for understanding and managing international irregular migration. The study concluded that basic measures should be taken such as democratizing state institutions to prevent irregular migration and ensuring international security, increasing international cooperation and solidarity in order to eliminate the factors that cause irregular migration, and taking concrete steps to secure the individual through international organizations and legal regulations.

Keywords: : Uluslararası Göç, Düzensiz Göç, Liberalizm, Liberal Güvenlik Anlayışı.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler ABD, yasinkanik@windowslive.com, <https://orcid.org/0000-0002-9034-5138>.

² Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, selimkanat@sdu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-2663-3757>.

³ Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, ozlemdemirkiran@sdu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-6558-3206>.

EXTENDED SUMMARY

Research Problem

The main purpose of the study is to analyze the problem of irregular migration within the framework of liberal security understanding. In this regard, it is aimed to put forward solution proposals to prevent irregular migration with different approaches of liberalism, which centers on the individual and is interrelated, in order to eliminate wars and threats and thus ensure peace and security.

Research Questions

The main research question of the study is whether the problem of irregular migration can be solved within the framework of liberal security understanding. While trying to explain this question, what is the liberal understanding of security, what different approaches can be mentioned within this, how migration can be defined and classified, and what the phenomenon of irregular migration is. Questions have also been tried to be answered.

Literature Review

The literature review was carried out within the framework of the concepts of “liberal security understanding”, “international migration”, “irregular migration”, “prevention of irregular migration” and the English equivalents of these concepts. Basically, university library database, Google Scholar, Dergipark and Yöktez data-based searches were carried out. In this context, some studies on the subject have been examined. In his study, Gök (2016) analyzed the relationship between the phenomenon of international migration and the nation-state-based understanding of security with a limited theoretical background, and evaluated the role of international organizations on international migration in the context of the policies and studies of the International Organization for Migration. In his study, Özcan (2015) defined irregular migration and discussed it at three levels: global economic order, state and individual, that is, the immigrant. The study determines the situation at these three levels, but does not offer a solution. In their study (2019), Bostan and Demiray discussed the construction of a border security wall as a new approach in combating irregular migration in Turkey as a transit and destination country. It offers a solution to prevent the progress of people who have left the workplace. Ferstman (2020) mentions that it provides funds, equipment, training and technical support, aiming to prevent refugees and irregular immigrants from accessing certain countries and regions. It addresses the issue in the context of countries accepting refugees and irregular migrants and in the example of Libya. In his thesis, İşışır (2006) discussed the prevention of illegal migration within the framework of the Turkey case study, but both the legal regulations mentioned in the thesis have changed and the study was prepared at a date before the emergence of intense migration experienced today.

Methodology

By examining the documents with the qualitative data collection method, first of all, it was tried to reveal what the liberal understanding of security is, and in this context, it was tried to analyze what kind of a solution could be brought to the problem of international irregular migration.

Results and Conclusions

As a result of the study, it has been understood that basic measures should be taken such as democratizing state institutions in order to prevent the phenomenon of irregular migration and ensuring international security, increasing international cooperation and solidarity in order to eliminate the factors that cause irregular migration, and taking concrete steps to secure the individual through international organizations and legal regulations. When the current liberal policies that have been implemented are examined, it is understood that the implementation of the solution proposals offered by the liberal approach will make significant contributions to ensuring international security by controlling the phenomenon of irregular migration. For this reason, in order to prevent the phenomenon of irregular migration from being an international security problem, decision makers should take into account the suggestions put forward by the liberal approach at this point.

1. GİRİŞ

Abraham Maslow'un da belirtmiş olduğu üzere güvenlik insan hayatının idamesi noktasında temel teşkil eden bir öneme sahiptir. Bu nedenle insanoğlu yeme içme ve barınma gibi hayatta kalmasını sağlayacak fizyolojik ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra güvenlik ihtiyaçlarını tespit ve teminine yönelmektedir. Bireyin güvenlik ihtiyaçlarının karşılanması noktasında ise bireyin yaşadığı toplumsal yapı ve çevresel faktörlerin doğrudan bir etkiye sahip olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bu durum güvenlik çalışmaları ile uluslararası sistemin yapısını inceleyen uluslararası ilişkiler teorileri arasında zorunlu bir ilişkiselliğin oluşmasına neden olmaktadır. Nitekim uluslararası ilişkiler disiplini içerisinde yer alan teorilerin çıkış noktası da temelde güvenlik tartışmalarından kaynaklanmaktadır. Bu teorilerden birisi olan liberalizmin güvenlik anlayışı çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Bu doğrultuda günümüzde küresel dünyanın karşılaşmış olduğu önemli güvenlik kaygılarından biri olan düzensiz göç konusu liberalizmin güvenlik anlayışı çerçevesinde ele alınacaktır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada ilk olarak liberal güvenlik anlayışı, sonrasında göçün tanımı, türleri ve düzensiz göç olgusu ele alınacak ve liberal güvenlik anlayışı çerçevesinde uluslararası düzensiz göçün değerlendirilmeye çalışılacaktır.

1. LIBERAL GÜVENLİK ANLAYIŞI

Liberal güvenlik anlayışının başarılı bir şekilde anlaşılabilmesi adına öncelikle bu güvenlik anlayışına kaynaklık eden Liberalizmin anlaşılması gerekmektedir. Liberalizm anlayışı uluslararası ilişkiler alanında önemli bir yere sahip olan bir yaklaşımdır. John Locke, Adam Smith, Hugo Grotius, Immanuel Kant, Bentham, Mill, Hayek, Milton Friedman, Keohane ve Nye gibi isimlerin düşünsel katkılarıyla şekillenen liberal anlayış temelde bireyi ön plana çıkarmaktadır. Hukuk ve ticari ilişkilerinin önemine atıfta bulunan ve karar alma süreçlerinde demokratik yaklaşımların önemine vurgu yapan Liberalizm uluslararası sistemde birey ve devletin yanında sistem ile doğrudan etkileşim içerisinde olan farklı aktörlerin varlıklarını da kabul etmektedir (Oğuzlu, 2014). Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği gibi hükümetlerarası organizasyonlar ile yerel ve küresel şirketler ve yardım kuruluşları bu aktörlere örnek teşkil etmektedir.

Köklerini bireyi ve toplumu baskılayan ve özgürlüklerini rehin alan Karanlık Orta Çağ'a kadar dayandırabilmenin mümkün olduğu liberal anlayış Aydınlanma Dönemi ile birlikte önemli bir ivme kazanmıştır (Ağaoğulları, 2016, ss. 517-520). Kilisenin siyaset üzerinde tahakkümünün çözülüp din-devlet ilişkileri açısından ayrışmanın belirginleşmeye başladığı yeni dönemde bireyin devlet karşısındaki konumu ve durumu sorgulanmaya başlanmıştır. Bu sorgulama sürecinde bireyin sistem içerisindeki konumunu belirlemek için farklı düşünceler ileri sürülmüştür. Literatürde toplumsal sözleşme olarak adlandırılan bu görüşlerden birini liberal düşüncenin önemli isimlerinden birisi olan John Locke ileri sürmüştür. John Locke'a göre insan doğası gereği rasyonel bir canlıdır. Dolayısıyla, hiçbir üst otoritenin olmadığı bir doğa durumu tasviri söz konusu olduğunda akıl yolu ile barışçıl ve işbirliği içerisinde bir yaşam tarzını tercih edecektir. Bu nedenle insan doğası gereği barışa ve işbirliğine

yatkınlık göstermektedir (Tipioğlu, 2016, s. 65). Bu durum okuyucuyu ilk bakışta birey üzerinde otorite sahibi bir üst gücün olmaması durumunda barış ve güvenliğinin kendiliğinden inşa olunacağı düşüncesine yöneltmektedir. Lakin Locke'a göre doğa durumunda insanın huzur ve barış içerisinde yaşamasını sağlayan temel etmen doğa kanunlarıdır (Erdoğan, 2009, ss. 6-7). Hugo Grotius'un insanın özgür aklına dayandırmış olduğu doğa kanunu olaylar karşısında insanların birey ve toplum adına en uygun düşecek kararlar alabilecek vicdani bir yargı sistemine tekabül etmektedir (Kanat, 2022). Locke'a göre insanın doğuştan kazanmış olduğu ve kendisine sıkı sıkıya bağlı olan bazı temel hakları vardır. Bu temel haklar yaşama, mülk edinme ve özgürlük haklarıdır. Doğa yasası bu hakların korunmasını öngörmektedir. Lakin bu haklar ihmal edildiği zamanlar doğa yasalarının maddi yaptırım gücü olmadığı için devlet gibi maddi yaptırım gücü olan üst bir otoritenin varlığına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle, Locke insana sıkı sıkıya bağlı kazanılmış hakların garanti altına alınması amacıyla sınırlı düzeyde yetkiye sahip devlet otoritesinin varlığına ihtiyaç olduğunu belirtmektedir (Güven, 2022, ss. 18-19). Toplumsal sözleşme ile kurulan bu devletin temel görevi sözleşmeye taraf olan insanların yaşama, mülk edinme ve özgürlük hakkını korumaktır. Bu açıdan değerlendirildiğinde Liberal anlayışa göre devletin, devlet nezdinde var olan ulusal ve uluslararası aktörlerin ve uluslararası sistemde yer alan devlet dışı özel aktörlerin varlık amacı esasında bireyin güvenliğini garanti altına almaya hizmet etmektedir.

Liberal güvenlik anlayışının güvenliğin sağlanması noktasında önceliği bireye vermesi güvenlik tehdidinin tanım ve kapsamının da değişmesine yol açmaktadır. Nitekim Realist güvenlik anlayışında temelde güvenliğin sağlanması gereken aktör devlet olduğu için tehdit algısı da devlete yönelik olarak tanımlanmaktaydı. Bu nedenle Realist güvenlik anlayışında tehdit olarak farklı devletler ve bu devletlerden gelebilecek sert güç olarak tanımlanan askeri ve silahlı saldırılar algılanmaktadır (Demiröz, 2022, ss. 35-36). Lakin yeni güvenlik anlayışı olarak da tanımlanan Liberal güvenlik yaklaşımı güvenliğin temelini bireyi aldığı için bireye yönelik tehdit algısı devlete nazaran daha kapsamlı bir şekilde ele alınması zorundalığını doğurmaktadır. Çünkü bireye yönelik tehdit algısı çok boyutlu bir yapıya sahiptir. Nitekim birey aktör bazlı olarak kendisi gibi farklı bireyler, toplumlar, uluslar ve uluslararası aktörler tarafından her türlü tehdide açık bir konumdadır. Aynı şekilde konu bazlı ele alındığında birey günümüzde çevreden ekonomiye, ekonomiden teknolojiye ve teknolojiden sağlık ve gıda güvenliğine uzanan geniş bir tehdit algısıyla karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum Liberal güvenlik anlayışının tehdit algısını konu ve aktör bazlı olarak derinlemesine ve genişlemesine bir şekilde ele aldığını açıkça gözler önüne sermektedir.

Liberal güvenlik yaklaşımındaki tehdit algısının geniş anlamda değerlendirilmesi güvenliğin sağlanması noktasında da geniş önlemlerin alınmasını zorunlu kılmaktadır. Tehdit algısının büyüklüğü olası tehditlerin tespiti ve önlem alınabilmesi noktasında uzun vadeli ve geniş katılımlı stratejik planlamaların yapılması ihtiyacını doğurmaktadır. Bu noktada Liberal güvenlik anlayışı kendi içerisinde savaş ve tehditlerin giderilmesi ve bu sayede huzur ve güvenliğin sağlanması amacıyla bireyi merkeze

alan ve birbirleriyle ilişkili olan farklı yaklaşımlar geliştirmiştir. Robert Keohane'nin yapmış olduğu sınıflandırmaya göre bu yaklaşımlar Cumhuriyetçi Liberalizm, Ticari Liberalizm, Düzenleyici Liberalizm ve Sosyolojik Liberalizmdir (Gözen, 2014, ss. 153-57).

Bu yaklaşımlardan ilki Cumhuriyetçi Liberalizm anlayışıdır. Önemli temsilcilerinden biri olan Kant'a göre savaşların sonlandırılıp ebedi barışın sağlanabilmesi adına demokratik yönetim şeklinin yaygınlaştırılması gerekmektedir. Demokratik Barış Yaklaşımı olarak da adlandırılan bu görüşe göre uluslararası alanda savaşların gerçekleşmesinin sebeplerinden birisi karar vericilerin savaş kararlarını rahatlıkla alabilmelerinden kaynaklanmaktadır (Burchill, vd., 2019, ss. 91-92). Monarşiyle yönetilen devletlerde monarklar kendisine tabi olan halkın rızasına başvurma gereği duymadan daha kolay bir şekilde savaş kararı alabilmektedirler. Nitekim savaşın yıkıcı etkilerinden etkilenen taraf daha çok halk kesimleri olduğu için monarkın savaş kararı alabilmesi kolaylaşmaktadır. Lakin demokratik sistemlerde halka karşı sorumlu olan liderler kolay bir şekilde savaş kararı alamadıkları için demokratik yönetimlerin savaşa girme olasılıkları monarşiyle yönetilen devletlere göre daha azdır. Bu nedenle Kant demokratik yönetim anlayışının küresel çapta yaygınlaştırılarak kalıcı barış ve güvenlik ortamının sağlanabileceğini ileri sürmektedir.

Bir diğer yaklaşım tarzı ise Ticari Liberalizmdir. Ticari Liberalizm yaklaşımı ile ileri sürülen temel argüman uluslararası ticaretin geliştirilmesi ile devletler arasındaki karşılıklı bağımlılığın artacağı ve bu sayede karşılıklı çıkar ilişkileri bulunan devletlerin birbirleriyle savaşmayacağı yönündedir (Gözen, 2014, s. 154). Liberalizmin kurucusu olarak adlandırılan Adam Smith'in serbest piyasa ekonomisine yönelik düşüncelerinden önemli bir biçimde etkilenmiş olan Ticari Liberalizm anlayışı iş bölümüne ve mutlak kazanç anlayışına da büyük bir önem vermektedir. Nitekim farklı alanlarda uzmanlaşmış olan devletlerin birbirleriyle yapacağı karşılıklı ticaret anlaşmaları her iki devletinde refah seviyesini yükseltecek ve ekonomik kazanç sağlanmasına neden olacaktır (Russett, 2021, ss. 120). Bu durumda her iki devlet de karşılıklı olarak çatışmaktan kaçınma eğilimine gidecektir. Liberal düşünürlerden Schmitter ve Haas'e göre devletler ekonomik iş birliği neticesinde elde etmiş oldukları kazanımları farklı alanlara da yaymak isteyeceklerdir. Ekonomik iş birlikteliği ile başlayan karşılıklı kazanç getirisi yayılma etkisi (spillover effect) sayesinde siyasal ve askeri alanlara da etki edecektir. Bu sayede farklı alanlarda iş birliğini geliştiren devletler tehditlerin ortadan kaldırıldığı güvenli bir uluslararası sistem kurmayı başarmış olacaklardır (Gözen, 2014, s. 154).

Liberal anlayış içerisindeki üçüncü bir yaklaşım ise Düzenleyici Liberalizmdir. Uluslararası sistemde tehdit algısının temel nedeni olarak Realist anlayış sistemin bir üst otoriteden yoksun olması anlamına gelen anarşik yapıya işaret etmektedir. Anarşik yapı içerisinde devletler sahip oldukları güç ve çıkar arzusu nedeniyle birbirlerini olası tehdit unsurları olarak algılayacaklarını belirten Realist yaklaşım uluslararası sistemin anarşik yapısından ötürü devletlerin kendi güvenliklerini sağlama eğilimine gideceğini söylemektedir. Lakin liberal güvenlik yaklaşımına göre uluslararası sistemin

anarşik yapısı içerisinde düzenleyici önlemler alınarak iş birliği ve huzurun teminini sağlamak mümkün olmaktadır. Düzenleyici Liberalizme göre anarşik yapı içerisinde alınacak olan ilgili düzenleyici önlemler uluslararası kurumlar tarafından hayata geçirilmelidir (Sterling-Folker, 2021, s. 138). Uluslararası örgütler anarşik sistem içerisinde farklı yapı ve ideolojilere sahip aktörlerin bir araya getirerek hem güncel sorun ve ihtiyaçlarını birbirleriyle paylaşabilecekleri imkanı hem de uluslararası güvenliği tesis edici güven ve iş birliği ortamını inşa etme olanağı sunacaktır. Bu nedenle Düzenleyici Liberalizme göre uluslararası kurumlar güvenlik ve iş birliğinin sağlanması noktasında önemli bir role sahiptir. Liberal güvenlik yaklaşımında aktörler arasında iş birliği yapılmasına yönelik ihtiyacın sebebini Keohane ve Nye'nin Karmaşık Karşılıklı Bağımlılık yaklaşımı (complex interdependence) ile gerekçelendirmek mümkündür (Gözen, 2014, ss. 155-56). Günümüz küresel dünyasında ekonomik, siyasal, çevresel ve güvenlik temelli konuların birbiriyle iç içe geçmiş ve birbirini bağlı olması durumu Karmaşık Karşılıklı Bağımlılığı zorunlu kılmaktadır. Bu noktada ilgili aktörlerin mevcut güvenlik tehditlerini önlemek ve tekrardan oluşumunu engellemek adına zorunlu olarak iş birliğine giderek ortak hareket etme gereksinimi doğmaktadır. Nitekim devletlerin birbirlerine güvenmemeleri ve gerçek niyetlerine yönelik karşılıklı bilgi eksiklikleri mevcut anarşik sistem içerisinde iş birliği ve ortak hareket edebilme olasılığını engellemektedir. Bu noktada yukarıda da değinildiği üzere ilgili aktörlere birbirleriyle bilgi paylaşımı ve işbirliği yapma imkanı sunacak olan ve bu doğrultuda uluslararası sistemin anarşik yapısından kaynaklanabilecek tehditleri önleyebilecek düzenleyici aktör liberal güvenlik yaklaşımına göre uluslararası örgütler olacaktır. Bu yaklaşıma göre uluslararası örgütler aracılığıyla oluşturulacak yasal ve kurumsal düzenlemeler küresel güvenliğin inşasını kolaylaştırıcı bir etkiye sahip olacaktır.

Liberal anlayış içerisinde şekillenen son yaklaşım tarzı olarak Sosyolojik Liberalizm ayrımı yapılmaktadır. Sosyolojik Liberalizm uluslararası sistemde barış ve güvenliğin sürdürülebilmesi noktasında devletlerin yanında devlet dışı aktörlerin de önemine vurgu yapmaktadır. Günümüzde insanlar gelişen bilimsel ve teknolojik imkanlar sayesinde farklı kültür ve inanç aidiyetlerine mensup bireylerle daha rahat ve kolay bir biçimde karşılıklı kültürel etkileşim gerçekleştirebilmektedirler. Özellikle iletişim ağlarının gelişmiş olması bireysel ve toplumsal düzeyde aktörlerin birbirleriyle bilgi alışverişinde bulunup birbirlerini daha iyi tanımalarının yolunu açmaktadır. Bu durum ben ve öteki algısının muğlaklaşmasına ve insanların farklı coğrafyalardaki topluluklarla ortak değer ve kültür anlayışı içerisinde kaynaşmasına olanak sağlamaktadır. Dolayısıyla, devlet dışı aktörler arasında gerçekleşen bu kaynaşma devletler arasında yaşanabilecek olası savaşların önlenmesi noktasında önemli bir rol oynamaktadır. Nitekim gelişen imkanlar sebebiyle günümüzde insanlar savaş yanlısı devlet politikalarına karşı temkinli davranarak ilgili devletlerin topluma yönelik savaş başlatmak amacıyla organize ettikleri kışkırtıcı çağrılarını cevapsız bırakabilmektedirler. Bu durum ise günümüzde devlet merkezli tehdit algılamalarının önemini kaybetmeye başladığını göstermektedir. Çünkü devlet dışı aktörler günümüz mevcut imkanları çerçevesinde kendi tehdit algılarını tespit ederek bu doğrultuda

hareket etmeyi tercih edebilmektedirler. Bu noktada Liberal anlayışa göre rasyonel bir tercih yaparak barış ve işbirliğini tercih edecek olan birey ve diğer devlet dışı aktörler uluslararası alanda güvenliğin temini konusunda devletlerin yanında önemli bir aktör olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Haliyle bu durum devlet merkezli tehdit algısının öneminin giderek azalmasına ve güvenlik anlayışının devlet dışı aktörler tarafından barış ve iş birliği temelinde şekillenmesine neden olmaktadır (Gözen, 2014, s. 157).

Kısacası, liberal güvenlik anlayışı bireyi merkeze alarak bireye yönelik tehdit algılarının tamamını kapsayan geniş bir güvenlik anlayışı sunmaktadır. Bireyin güvenliğinin sağlanması amacıyla bireyin yaşama, mülk edinme ve özgürlük hakkını temin altına alabilecek yasal önlemler ve bu önlemlerin işleyişini sağlamak adına dayanışma ve iş birliğini artırıcı araçlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle Liberal güvenlik anlayışı bilim, eğitim, teknoloji, ekonomi, siyaset ve hukuk gibi alanlardan aktif bir şekilde yararlanarak devlet ve devlet dışı aktörlerin birbirlerini tehdit olarak algılamalarının önüne geçmeye çalışmaktadır. İlgili aktörler arasındaki karşılıklı tehdit algılamasının azalmasının ve iş birlikteliklerinin artmasının ise uluslararası güvenliğin sağlanması noktasında önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Bu noktada demokratik yapılanmalara, uluslararası örgütlenmelere, ekonomi, ticaret, hukuk ve güvenlik alanlarında yardım ve iş birlikteliklerine, aktörler arası iletişimin sürekliliğine ve sağlıklı bilgi alışverişinin sağlanabilmesine önemli bir vurgu yapılmaktadır.

2. GÖÇÜN TANIMI, TÜRLERİ VE DÜZENSİZ GÖÇ OLGUSU

2.1. Göçün Tanımı ve Türleri

Günümüzde uluslararası güvenliğin sağlanması noktasında en önemli konu başlıklarından birisi olarak göç olgusu karşımıza çıkmaktadır. Ekonomik, siyasal ve çevresel birçok nedenden ötürü insanlar bulunmuş oldukları mevcut konumlarından kendilerini daha güvende hissedeceklerini düşündükleri konumlara doğru yönelme eğilimi göstermektedirler. Bu yönelim temel olarak göç kavramıyla ifade edilmeye çalışılmakla birlikte yönelimin niyet ve kapsamı itibariyle irtica etme, sığınma gibi başka kavramlaştırmalarla da tanımlanabilmektedir. Bu yönelime yönelik farklı kavramsallaştırmalar göç kavramı üzerinde küresel çapta bir mutabakatın sağlanmasını önemli derecede zorlaştırmaktadır. Mehmet Zeki Bodur'a göre göç kavramı üzerine ulusal ve uluslararası sözleşmelerde yapılan ortak tanımlamalara rağmen ilgili kavram üzerinde küresel mutabakatın sağlanamamasının en önemli sebeplerinden birisi uluslararası sistemdeki aktörlerin kendi konumları itibariyle göç kavramını farklı şekillerde tanımlamaya çalışmalarıdır (Bodur, 2019). Bu nedenle literatür incelendiğinde göç kavramı üzerine yapılmış birçok farklı tanımlamayla karşılaşılacaktır. Bu tanımlamalar arasında en kapsamlı tanımlardan ikisini Türk Dil Kurumu (TDK) ve Uluslararası Göç Örgütü yapmaktadır. Türk Dil Kurumu'nun yapmış olduğu tanımlamaya göre Göç "Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret" anlamına gelmektedir (TDK Sözlük). Uluslararası göç örgütü ise göçü "Bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmesi,

süresi yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna mültecilerin, yerinden edilmiş kişilerin, ekonomik göçmenlerin, aile birleşimi gibi farklı amaçlarla hareket eden kişilerin göçü de dâhildir” diyerek tanımlamaktadır (Göç Terimleri Sözlüğü, 2013, 35). Uluslararası göç örgütünün yapmış olduğu tanımlama incelendiğinde göç olgusunun göçmen, mülteci ve yerinden edilmiş kişileri de bünyesine dahil eden geniş bir kapsamda ele alındığı anlaşılmaktadır. Tanımda yer alan ‘göçmen’ kavramı daha çok gönüllü olarak bir yerden bir yere göç eden kişileri tanımlamak için kullanılırken ‘mülteci’ kavramı ise gönüllülük esasının aranmadığı yani zoraki durumlar nedeniyle göç etmek zorunda kalan insanları tanımlamak için kullanılmaktadır. Göçmen ve mülteci tanımlaması dışında kalan yerinden edilmiş kişilere ise Geçici Korunan kişiler denmektedir (Bodur, 2019). Türkiye’de yaşayan Suriyeli vatandaşlar resmi olarak Geçici Korunanlar kategorisinde yer almaktadırlar.

Yukarıda verilen tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere göç olgusu ekonomiden siyasete birçok alanı doğrudan etkileyen bir yapıya sahiptir. Bu nedenle de göç olgusuna dair kendi içerisinde göçün sebeplerine ve hedeflerine göre farklı şekillerde sınıflandırmalar yapılabilmektedir (Yardımcı, 2018, ss. 4-5). Bu sınıflandırmalardan birisini ülke sınırları içerisinde ve bir ülkeden başka bir ülkeye yönelik gerçekleşen göçleri tanımlamak için kullanılan iç göç-dış göç sınıflandırması oluşturmaktadır. Bir diğer göç sınıflandırması ise yapıma konularına göre coğrafi (ekolojik) göç, ekonomik göç ve kültürel göç gibi başlıklar altında yapılmaktadır. Ayrıca, göç eden kişi sayısına göre bireysel göç ve toplu göç sınıflandırması ve göçün sebeplerine göre ise işçi göçü ve beyin göçü gibi sınıflandırmalarda yapılabilmektedir. Son olarak ise günümüzde daha çok karşılaştığımız göçün yasal mahiyetine göre yapılan düzenli göç ve düzensiz göç sınıflandırması ile karşılaşılmaktadır. Daha önce de bahsedildiği üzere göçün tanımı ve sınıflandırılması üzerine küresel bir uzlaşa sağlanamadığı için bu sınıflandırmaları çeşitlendirmek ve farklılaştırmak mümkündür. Lakin araştırmanın konusundan sapmamak amacıyla bu çalışmada göçün yasal mahiyetine göre yapılan düzenli göç ve düzensiz göç sınıflandırması üzerinde durulacaktır.

Tanımı itibariyle düzenli göç: göç eden insanların kanun ve yönetmeliklere uygun bir şekilde kendi ülkelerinden ayrılarak göç etmek istedikleri ev sahibi ülkeye yine ev sahibi ülkenin kanun ve yönetmelikler ile karşılanmasını istediği koşul ve gereksinimlerin yerine getirilerek gerçekleştiği konum değişiklikleridir (Oral ve Çetinkaya, 2017, s. 2). Düzenli göçmenlerin farklı ülkelere şart koşulan gereksinimleri sağlamaları koşuluyla göç alan ülkelere kabul edilmeleri göç alan ev sahibi ülkelere önemli kolaylıkla sağlamaktadır. Nitekim göç alan ülkeler uluslararası sistemin önemli güvenlik sorunlarından biri olan göç olgusunu kontrollü ve planlı bir şekilde yönetebilmekte ve bu doğrultuda ulusal ve uluslararası güvenliğin temini sağlanabilmektedir. Bu nedenle güvenlik açısından kontrolü ve denetimi en kolay sağlanan grup kendi rızalarıyla göç kararı alan ve bu doğrultuda yasal gereksinimlerinin tamamını sağlayan düzenli göçmenler grubudur. Ayrıca, düzenli göç sayesinde hem ev sahibi ülkeler hem de göç alan ülkeler karşılıklı olarak sosyal ve ekonomik kazançlar elde

edebilmektedir (Yılmaz, 2014, s. 1692). Özellikle göç alan ülkelerde ihtiyaç duyulan iş gücünün karşılanması ve göç veren ülkelerdeki işsizlik ve döviz sıkıntılarının kısa vadede çözümü noktasında düzenli göç her iki taraf için de önemli kazanımlar elde edilmesinin önünü açmaktadır. Lakin göç olgusu düzenli bir şekilde gerçekleşti gibi kanun ve yönetmeliklere aykırı olarak yani düzensiz bir şekilde de gerçekleşebilmektedir. Günümüzde uluslararası güvenliği tehdit eden göç olgusu da düzensiz ve kontrolsüz bir şekilde gerçekleşen düzensiz göç akımlarıdır. Bu nedenle ilerleyen bölümde ayrı bir başlık altında incelenecektir.

2.2 Düzensiz Göç

Göç olgusu içerisinde uluslararası güvenliği tehdit eden, çoğu zaman plansız ve kontrolsüz bir şekilde gelişen ve günümüzde yaygın bir şekilde karşılaştığımız en önemli konu başlıklarından birisi olarak karşımıza düzensiz göç olgusu çıkmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Göç İdaresi Başkanlığınca yapılan en yalın tanımlamaya göre düzensiz göç “bir ülkeye yasadışı giriş yapmak, bir ülkede yasadışı şekilde kalmak veya yasal yollarla girip yasal süresi içerisinde çıkmamak anlamına gelmektedir” (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı). Düzensiz göç konusunda resmi makamlar dışında akademi ve farklı kurumlar tarafından yapılan birçok tanımlama mevcuttur. Literatüre bu noktada katkı sağlayan Belgin Oral ve Fevziye Çetinkaya'nın ortak tanımlamalarına göre Düzensiz Göç: “Göç veren, transit ve göç alan ülkelerin düzenleme normlarının dışında gerçekleşen hareketlerdir. Hedef ülkeleri açısından, bir ülkeye yasadışı giriş yapmak veya bir ülkede yasadışı şekilde kalmak veya çalışmak anlamına gelmektedir.” (Oral ve Çetinkaya, 2017, s. 2). Yani, “Düzensiz Göç” kavramı göç akımına kaynaklık eden ülkeden yasal olmayan şekillerde çıkararak göç güzergâhı üzerindeki transit ülkelere uğrayıp ya da doğrudan varılmak istenen hedef ülkeye yasal ya da yasadışı yollarla ulaşmak anlamına gelmektedir.

Düzensiz göç olgusunun anlaşılması noktasında kaynak ülke, hedef ülke ve transit ülke kavramsallaştırmalarının önemli bir yere sahip olduğu yukarıda verilen tanımlamalardan açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Düzensiz göçü tanımlarken kullanılan “Kaynak Ülke” kavramı düzensiz göçe neden olan ve düzensiz göç akımlarının önlenmesi adına önleyici ve iyileştirici adımların atılabileceği göç veren ülkeleri ifade etmek için kullanılmaktadır. Bir diğer kavram olan Hedef Ülke ise düzensiz göçe tabi olan insanların yasa dışı yollarla vardıkları ya da yasal yollarla ulaşım sağlayıp yasadışı bir şekilde konakladıkları düzensiz göçün nihai varış noktası olan ülkeleri tanımlamak için kullanılmaktadır. Düzensiz göç içerisinde hedef ülkeleri önemli kılan nokta plansız bir şekilde gerçekleşen göç akımları karşısında ekonomiden güvenliğe birçok alanda olumsuz yönde etkilenen aktörlerin başında gelmeleridir. Son olarak ise Kaynak ve Hedef Ülke arasında yer alan ve düzensiz göçün gerçekleştirilmesi noktasında konak yeri olan Transit Ülke kavramı karşımıza çıkmaktadır. Düzensiz göçe tabi olan insanların yasal ya da yasadışı yollarla geldikleri ve yine yasal veya yasadışı şekilde geçici olarak ikamet ettikleri ülke olan Transit Ülkeler Hedef Ülkeler gibi düzensiz göçten önemli derecede etkilenmektedirler.

Tarihi süreç içerisinde gerçekleşen düzensiz göçlere yönelik bir inceleme yapıldığı zaman genellikle savaşlar, ekonomik sıkıntılar, çevresel sorunlar ve güvenlik sorunları gibi nedenler sebebiyle düzensiz göçlerin gerçekleştiği gözlemlenmektedir. Orta Çağ sonrasında başlayan coğrafi keşifler yeni coğrafyaların keşfedilmesine ve bu bölgelere yönelik düzensiz bir şekilde kitlesel göçlerin yaşanmasına neden olmuştur (Yılmaz, 2014, s. 1688). Ayrıca, Aydınlanma ve Endüstri Devrimi dönemi ile birlikte hızla gelişen teknolojik imkanlar coğrafi keşifler ve yeni ticaret yollarının bulunmasıyla birleşerek sömürgecilik yarışının tetiklenmesine neden olmuştur. Küresel çapta göç dalgalarının yaşandığı bu dönemlerde sömürgeci devletlerin iş gücü ihtiyacı ve sömürge bölgelerinde kontrolü sağlayabilmek adına izledikleri göç politikaları düzensiz göç akımlarına yenilerinin eklenmesini sağlamıştır. Özetle, Orta çağ sonrasında gerçekleşen bu düzensiz göçlerin nedenleri incelendiğinde coğrafi, ekonomik ve siyasal sebeplerin ön plana çıktığı anlaşılmaktadır.

1. ve 2. Dünya Savaşları ve arasında yaşanan dönem de dahil olmak üzere 20.yy ilk yarısında yaşanan düzensiz göç akımlarının altında yatan temel nedenler ise genel olarak savaş ve dolayısıyla yaşanan güvenlik sorunları, ulus-devlet anlayışı çerçevesinde gerçekleşen nüfus politikaları (homojen nüfus yaratma çabaları), iki savaş arası dönemde ve sonrasında yaşanan ekonomik sıkıntılar ve doğal afetler, salgın hastalıklar ve savaşın neden olduğu çevresel tahribatlar gibi coğrafi sorunlar olarak özetlemek mümkündür (Yılmaz, 2014, s. 1688).

2. Dünya savaşı sonrası dönemde sömürge devletlerinin bağımsızlıklarını kazanmaya başlamaları yeni düzensiz göçlerin yaşanmasına neden olmuştur. Bu dönemde yaşanan düzensiz göçler gerek bağımsızlığını kazanan sömürgelerden ayrılmak zorunda kalan sömürgeci güçler tarafından gerekse de bağımsızlığını kazanan sömürge devletleri içerisinde yaşanan iç savaşlar ve etnik çatışmalar nedeniyle göç etmek zorunda kalan insanlar tarafından gerçekleşmiştir.

Savaş sonrasında Batı dünyasının yeniden imarı konusunda zuhur eden insan kaynağı ihtiyacı da 20. yüzyılın ikinci yarısında Batıya yönelik işçi göçünün başlamasına neden olmuştur. Başlangıçta devlet merkezli politikalarla desteklenerek düzenli ve kontrollü şekilde başlayan bu göç dalgası süreç içerisinde düzensiz bir hal almaya başlamıştır. Nitekim günümüzde ekonomik, sosyal, kültürel ve dini nedenlerle kaynak ülkelerde yaşam ve güvenlik sıkıntıları çeken birçok insan yasadışı yollarla dahi olsa iyi koşullarda hayatlarını sürdürebileceklerini düşündükleri batılı ülkelere yönelik yoğun düzensiz göç hareketleri düzenlemektedir. Özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaşayan ve ekonomik, sosyal, siyasal ve coğrafi faktörler nedeniyle hayatlarını idame ettirme noktasında ciddi sorunlar yaşayan insanların varlığı nedeniyle günümüzde Batıya yönelik düzensiz göç hareketleri artarak devam etmektedir (Yılmaz, 2014, s. 1689).

Tarihsel süreç göz önünde bulundurulduğunda düzensiz göç olgusunun siyasetten ekonomiye, hukuktan güvenliğe kadar birçok alandan etkilenen önemli bir konu olduğu açıkça görülmüştür. Nitekim bahsi geçen bu alanlar aslında düzensiz göç olgusunun oluşumuna neden olan etkenlerdir. Düzensiz

göçe neden olan bu etkenler ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel nedenler ile coğrafi sorunlar olarak kategorize etmek mümkündür.

İlk olarak ekonomik nedenlere değinecek olursak işsizlik, yoksulluk, ağır çalışma koşulları, hayat pahalılığı ve alım gücü düşüklüğü gibi kötü ekonomik koşullar, kaynak devletlerin ekonomik yatırımlara gerektiği kadar önem vermemesi ve gelir adaletsizliği gibi sorunlar düzensiz göçün itici nedenleri arasında ifade etmek mümkündür (Yardımcı, 2018, s. 20). Ayrıca, göç alan hedef ülkelerdeki ekonomik gelişmişlik seviyesinin düzensiz göçün çekici nedenleri olarak tanımlandığını belirtmek gerekir. Bu çekici nedenler arasında hedef ülkedeki istihdam oranlarının yüksekliği, kariyer planlaması yapabilme imkanı sunması, elde edilmesi planlanan gelir düzeyinin yüksekliği, düzensiz göçe kaynaklık eden ülke ile hedef ülke arasındaki döviz farkları gibi faktörler yer almaktadır.

Düzensiz göçün önemli etkenlerinden bir diğeri ise siyasal nedenlerden kaynaklanmaktadır. Ülke içerisinde yaşanan siyasal istikrarsızlıklar, baskılar ve rejim değişiklikleri, etnik ve dinsel çatışmalara, terör örgütlerinin oluşumuna ve kötü yönetim koşulları nedeniyle halk isyanlarına neden olabilmektedir. Bu tür durumlarda ülke içerisinde çatışmalar ve bu çatışmaların büyümesiyle iç savaşlar yaşanabilmektedir. Dolayısıyla savaş, çatışma ve siyasal baskı altındaki alanlarda yaşayan insanlar zorunlu olarak düzensiz göç hareketleri başlatmaktadırlar (Oral ve Çetinkaya, 2017, s. 4).

Sosyal ve kültürel nedenler de düzensiz göçe sebep olan etkenler arasında yer almaktadır. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki nüfus oranının yüksek olması, eğitim, sağlık, ulaşım ve sanat alanlarında mevcut imkanların insanların beklentilerini karşılamakta yetersiz kalması, kamusal haklardan yeterli düzeyde ve adil bir biçimde yararlanabilme hakkına ulaşım imkanının bulunmaması ve temel hak ve özgürlüklerin tehdit altında olması gibi sorunlar düzensiz göçün itici sosyal ve kültürel nedenleri arasında sıralanmaktadır (Oral ve Çetinkaya, 2017, s. 5).

Düzensiz göçe neden olan etkenler arasında son olarak coğrafi nedenler gösterilmektedir. Aşırı sıcaklık ya da soğukluk gibi olumsuz iklim koşullar, coğrafi bölgelerin bölge nüfusunu barındırma ve geçindirme konusundaki kapasite yetersizlikleri, sel, yangın, deprem, çığ tehlikesi gibi doğal afetler ve coğrafyanın ulaşım ve ticari gelişime elverişsiz yapısı gibi birçok konu başlığı düzensiz göçün coğrafi nedenleri arasında sıralanabilmektedir.

Kısacası, uzun bir tarihi geçmişi bulunan göç olgusu yukarıda belirtilmiş olan ekonomik, siyasal, sosyokültürel ve coğrafi başlıklarla özetleyebileceğimiz birçok nedenden ötürü günümüzde varlığını daha güçlü bir şekilde devam ettirmektedir. Özellikle ulaşım ve teknolojik imkanların artması nedeniyle günümüzde daha rahat bir şekilde gerçekleşen düzensiz göç hareketleri uluslararası güvenlik çalışmalarının temel inceleme konuları arasında yer almaktadır. Birçok devlet mevcut düzensiz göç hareketlerine karşı sınır güvenliğini arttırmaya yönelik duvar örme, güvenlik personel sayısını arttırma ve geçiş şartlarını zorlaştırma gibi önlemler almaktadır. Lakin alınan bu önlemler düzensiz göç sorununa günümüzde nihai anlamda çözüm olamamaktadır. Bu nedenle günümüz dünyasında düzensiz göç olgusu

uzun vadede kalıcı çözümler bekleyen önemli konu başlıklarından biridir. Bu sebepten ötürü uluslararası ilişkiler disiplini içerisinde yer alan farklı teorik yaklaşımlar aracılığıyla düzensiz göç olgusunun incelenmesi önemli bir gereksinim arz etmektedir. Hissedilen bu gereksinime binaen çalışmanın ilerleyen bölümünde düzensiz göç olgusu uluslararası ilişkiler disiplininin teorik yaklaşımları arasında yer alan Liberal anlayış çerçevesinde ele alınacaktır.

3. LIBERAL GÜVENLİK ANLAYIŞI ÇERÇEVESİNDE ULUSLARARASI DÜZENSİZ GÖÇÜN DEĞERLENDİRİLMESİ

Liberal güvenlik anlayışın uluslararası düzeni sağlamak ve bu vesileyle güvenliği sağlamak adına sunmuş olduğu yaklaşımlara daha önce Liberal Güvenlik Yaklaşımı bölümünde; Cumhuriyetçi Liberalizm, Ticari Liberalizm, Düzenleyici Liberalizm ve Sosyolojik Liberalizm sınıflandırmaları altında ayrıntılı olarak değinilmiştir. Robert Keohane'nin yapmış olduğu bu sınıflandırmaya ait liberal anlayış, günümüzün önemli uluslararası güvenlik tehditlerinden biri olan düzensiz göç hareketlerinin incelenmesinde ve uluslararası güvenliğin yeniden temininde bizlere önemli veriler sunmaktadır. Bu nedenle, bu bölümde düzensiz göçe neden olan ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel nedenler ile coğrafi sorunlar liberal güvenlik anlayışında bahsi geçen ilgili sınıflandırmalar göz önünde bulundurularak incelenecektir.

Daha önce de değinildiği üzere Cumhuriyetçi Liberalizm anlayışı, güvenliğin sağlanması noktasında halkın iktidarı denetleme imkanına sahip olduğu demokratik değerlere büyük önem vermektedir. Nitekim demokratik sistemler, iktidarı elinde bulunduran yönetici sınıfın keyfi ve hukuk dışı eylemlerde bulunarak bireylerin doğuştan kazanmış olduğu yaşama, mülk edinme ve özgürlük haklarına kısıtlayıcı ya da ortadan kaldırıcı girişimlerde bulunmalarını önleme noktasında ciddi bir yaptırım gücüne sahiptir. Bu yaptırım gücünün kaynağı halktan ve halkın çıkarları doğrultusunda hazırlanmış olan hukuk sistemlerinden gelmektedir. Bu sistemin en önemli denetim aracı ise seçimlerdir. Halkın çıkarlarına ters düşen politikalar izleyen yöneticilerin seçimleri kaybetme korkusu iktidar sahiplerinin halkın çıkarlarına uygun bir yönetim anlayışı sergilemelerini zorunlu kılmaktadır. Çünkü demokratik sistemler, başarısız yönetim anlayışı sergileyerek halkın çıkarlarına aykırı hareket eden, bireyin temel hak ve özgürlüklerini kısıtlayan, iktidar mekanizmasını toplumsal baskı aracı olarak kullanan ve bu nedenle huzur ve barışı tehdit edici ve toplumu ayrıştırıcı politikalar izleyen iktidar sahiplerinin bir sonraki seçimlerde halk tarafından değiştirilmesi veya hukuki yollarla iktidardan barışçıl bir şekilde uzaklaştırılmasını sağlamaktadır. Demokratik yönetim anlayışının sunmuş olduğu bu imkanlar düzensiz göçün de siyasal nedenlerinden olan siyasal istikrarsızlıkların ve baskıcı rejimlerin oluşumuna erken müdahale imkanı sunarak ülke sınırları içerisinde iç karışıklıklar ve savaşların çıkmasını engelleyebilmektedir. Bu durumda, demokratik yönetim anlayışı düzensiz göçün siyasal nedenlerini barışçıl yollarla ortadan kaldırarak kaynak ülkelerde siyasal istikrar ortamının oluşmasını sağlayacaktır. Dolayısıyla, siyasal nedenler yüzünden ülkelerinden düzensiz bir şekilde göç etmek

zorunda kalan insanlar kendi ülkelerinde barış ve huzur içerisinde yaşamaya devam edecekler ve bu sayede uluslararası güvenliği tehdit eden düzensiz göç hareketleri önlenmiş olacaktır. Lakin Cumhuriyetçi Liberal perspektiften bakıldığında bahsi geçen bu istikrar ve güven ortamının oluşturulabilmesi için düzensiz göçe neden olan kaynak ülkelerin hepsinin demokratik yönetim anlayışıyla yönetilmesi gerekmektedir. Fakat günümüzde düzensiz göçe neden olan birçok kaynak ülkenin demokratik yönetim anlayışıyla yönetilmediği bilinen bir gerçektir. Dolayısıyla, günümüzde siyasal nedenler ile gerçekleşen düzensiz göç hareketleri nihai anlamda çözüme kavuşturulamamaktadır. Bu sebepten ötürü uluslararası güvenliğin yeniden temin edilebilmesi adına düzensiz göçe neden olan kaynak ülkelere demokratik rejimlerin ihraç edilmesi gereksinimi doğmaktadır. Cumhuriyetçi Liberalizm anlayışı içerisinde yer alan demokratik yönetim anlayışının ihraç edilmesi yaklaşımı; kaynak ülkelerde düzensiz göçe neden olan sosyal ve siyasal sorunları barışçıl yollarla çözüme kavuşturarak yine kaynak ülkelerde yaşayan vatandaşların güven ve huzur içerisinde kendi ülkelerinde yaşamalarına devam etmelerini sağlayacaktır. Bu sayede, uluslararası güvenliği tehdit eden düzensiz göç olgusu nihai anlamda çözüme kavuşturularak uluslararası güvenliğin yeniden tesisi sağlanmış olacaktır.

Ticari liberalizm anlayışı ise düzensiz göçe neden olan kaynak ülkeler ile hedef ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi ve ticaret hacimlerinin artırılması noktasında teşvik edici öngörülere sahiptir. Nitekim düzensiz göçe sebep olan etkenler arasında siyasal nedenler kadar ekonomik nedenlerin de önemli bir yere sahip olduğuna yukarıda değinilmişti. Kaynak ülkelerdeki istihdam sorunları, yatırım ve kariyer imkanlarını etkileyen olumsuz koşullar, gelir ve ekonomik fırsat eşitsizlikleri ve döviz kuru farkları gibi birçok sorun düzensiz göçe kaynaklık eden ülkelerde görülen bahsi geçen ekonomik sorunlar arasında yer almaktadır. Ticari liberalizm anlayışı ilgili ekonomik sorunlar nedeniyle düzensiz bir şekilde göç etmek zorunda kalan insanların kendi ülkelerinde kalmalarını teşvik etmek amacıyla kaynak ülkeler ile ticari iş birliğine gidilmesi gereksinimine vurgu yapmaktadır. Ticari liberalizmin teşvik ettiği iş birliklikleri sayesinde kaynak ülkelerde ekonomik piyasaların düzenlenmesi, yeni yatırımların gerçekleştirilmesi suretiyle istihdam probleminin çözülmesi ve gelir ve fırsat eşitsizliklerinin iyileştirilmesi noktasında önemli kazanımlar elde edileceği düşünülmektedir. Bu sayede, kaynak ülkedeki ekonomik sorunlar aşılarak düzensiz göçe neden olan olumsuz koşullar yerini ticari faaliyetlere ve refah artışına bırakacaktır. Artan refah düzeylerini muhafaza etmek isteyen kaynak ülke vatandaşları ise ülkelerindeki istikrar ve güven ortamının korunması ve sürdürülmesi noktasında en önemli savunuculardan olacaklardır. Bu durum uluslararası güvenliği tehdit eden düzensiz göç olgusunun hem ekonomik nedenlerinin hem de güvenlik kaygılarının çözüme kavuşturularak uluslararası güvenliğin tesis edilmesini sağlayacaktır. Nitekim ekonomik şartları iyileştirilen ve refah düzeyleri artan kaynak ülke vatandaşlarının ülkelerinde kalmayı tercih etmeleri beklenmektedir. Bu durum yeni düzensiz göç dalgalarının oluşumunun önlenmesini ve bu sayede uluslararası güvenliği tehdit eden düzensiz göç olgusuna nihai anlamda çözüm bulunmasını sağlayacaktır.

Düzenleyici Liberalizm anlayışı ise düzensiz göç olgusunun çözümü noktasında kurumsal ve hukuksal düzenlemeler yaparak uluslararası güvenliğin teminini hedeflemektedir. Düzenleyici Liberal anlayışa göre uluslararası aktörlerin ekonomiden siyasete birçok alanda ‘Karmaşık Karşılıklı Bağımlılığa’ sahip olmaları uluslararası sistemde düzenleyici önlemlerin alınmasını zorunlu kılmaktadır. Bu düzenleyici önlemlerin ise uluslararası organizasyonlar ve farklı devletler arasında yapılacak hukuki anlaşmalar ile hayata geçirilmesi gerektiğini savunan Düzenleyici Liberalizm, bu düşünceleri ile düzensiz göç olgusunun nihai anlamda çözüme kavuşturulmasına yönelik gerçekçi ve başarılı yaklaşımlar ortaya koymaktadır. Nitekim 20. yüzyılın ikinci yarısında Batı ülkelerinin yeniden inşası için gerekli olan iş gücünün karşılanması noktasında kaynak ve hedef ülkeler arasında yapılan anlaşmalar o dönemlerde yaşanabilecek düzensiz göç akımlarının engellenmesi noktasında başarılı sonuçlar elde edilmesini sağlamıştır. Bu dönemde yaşanan düzenli işçi göçü hareketlerine Türkiye’den de katılım sağlandığı bilinmektedir. 1961 yılında kurulan Türk Devlet Planlama Teşkilatı ülke içerisindeki iş gücü fazlalığının tespiti ve düzenli göçün ülke çıkarlarına uygun bir şekilde gerçekleştirilmesine yönelik önemli çalışmalar gerçekleştirmiştir (Yılmaz, 2014, ss. 1963-64). Bu sayede, hem Türkiye’den Almanya’ya göç etmek isteyen işçilerin mağduriyet yaşamaları engellenmeye çalışılmış hem de Almanya ve Türkiye devletlerinin siyasetten ekonomiye birçok alanda olumsuz yönde etkilenmeyeceği ve güvenlik zafiyetlerinin oluşmayacağı bir göç hareketinin gerçekleştirilmesi sağlanmıştır. Bu durum, devletler arasında yapılan göç anlaşmalarının ve göç olgusunun planlanması ve kontrolünün sağlanmasına yönelik ihtiyaç duyulan kurumsal yapıların oluşturulmasının, düzensiz göç hareketlerinin kontrol altına alınması ve güvenlik tehdidi olmaktan çıkarılması noktasında önemli katkılar sağladığını açıkça göstermektedir.

Günümüzde uluslararası alanda düzensiz göçün önlenmesine yönelik birçok anlaşma yapabilmek ve bu konu üzerine özel olarak yoğunlaşacak kurumsal yapılanmalar oluşturabilmek imkanı mevcuttur. Düzenleyici Liberalizme göre uluslararası aktörlerin bu noktada iş birliğine giderek somut adımlar atmaları düzensiz göçün kontrol altına alınıp uluslararası güvenliği tehdit eden bir sorun olmaktan çıkarılmasını mümkün kılacaktır. Lakin günümüzde Uluslararası Göç Örgütü, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ve farklı uluslararası sivil örgütlenmelerin aktif şekilde faaliyet göstermelerine rağmen bu noktada uluslararası işbirliğinin sağlandığı ve düzensiz göç olgusuna nihai anlamda çözüm üretildiğini söylemek mümkün değildir. Bu örgütlerin başarılı bir politika oluşturabilmeleri için düzensiz göçe neden olan ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel nedenler ile coğrafi sorunlara yönelik uluslararası anlamda daha kapsamlı ve yaptırım gücü yüksek iş birlikteliklerini ve hukuki düzenlemeleri hayata geçirmeleri gerekmektedir. Düzenleyici Liberal yaklaşım bu noktada mevcut uluslararası organizasyon yapılarının güçlendirilmesi ve gerekli duyulduğu takdirde yeni kurumsal yapılanmaların ve hukuksal düzenlemelerin oluşturulması sayesinde düzensiz göç olgusu gibi uluslararası güvenliği tehdit eden sorunların çözüme kavuşturulabileceğini öne sürmektedir (Gözen, 2014, ss. 155-56). Ayrıca, uluslararası iş birlikteliği ve dayanışmanın artırılması sayesinde hedef ve

kaynak ülkelerdeki bireylerin yaşam standartlarının uluslararası anlaşmalar ve organizasyonlar aracılığıyla güvence altına alabilme imkanı doğacaktır. Bu sayede bireyler kendi ülkelerinde güvenli bir şekilde hayatlarını idame ettirebileceklerinden farklı coğrafyalara göç etme zorundalığı ortadan kalkacaktır.

Son olarak uluslararası sistemde barış ve güvenliğin sürdürülebilmesi noktasında devletlerin yanında devlet dışı aktörlerin de önemine vurgu yapan Sosyolojik Liberalizm anlayışına değinmek mümkündür. Gelişen bilimsel ve teknolojik imkanlar sayesinde farklı coğrafyalar arasında iletişim ve ulaşım imkanları günümüzde daha kolay şekilde sağlanmaktadır. Bu nedenle, Sosyolojik Liberalizmin de vurgu yapmış olduğu devlet dışı aktörler arasında yer alan bireylerin bir yerden bir yere göç etmeleri ve farklı bölgelerdeki insanlarla iletişim kurup o bölgelere yerleşmeleri hızlı ve kolay bir şekilde gerçekleşebilmektedir. Bu durum düzensiz göçlerin artmasına ve bu nedenle göç edilen bölgelerde güvenlik problemlerinin oluşmasına sebep olmaktadır. İletişim ve ulaşım imkanların düzensiz göç oluşumunu kolaylaştırıcı yönüne rağmen diğer taraftan devlet dışı aktörler arasında iş birliği ve dayanışmayı artırıcı yönünün de olduğunu belirtmek gerekmektedir. Sosyolojik Liberalizm anlayışı devlet dışı aktörler arasında gerçekleşen bu iş birliği ve dayanışma imkanlarının devlet merkezli ben ve öteki algısının yıkılmasını sağlayacağını öngörmektedir. Bu sayede küreselleşmenin etkilerinin daha somut bir şekilde hissedileceğine ve devletler tarafından oluşturulmuş sınır anlayışlarının önemini yitireceğine vurgu yapan Sosyolojik Liberalizm, küresel anlamda ortak bir kimlik anlayışı ve düzenin oluşacağına dikkat çekmektedir. Oluşacak olan bu yeni uluslararası düzende ise sınır anlayışlarının muğlaklaşması nedeniyle düzensiz göç olgusu uluslararası güvenlik tehdidi olarak algılanmaktan çıkacaktır. Bu sayede uluslararası güvenlik kendiliğinden sağlanmış olacaktır.

SONUÇ

Düzensiz göçün uluslararası güvenliği tehdit etmesinin en önemli nedenlerinden birisi mevcut düzen içerisinde birçok alana yönelik olumsuz etkilerinin olmasıdır. Nitekim tarihsel süreç göz önünde bulundurularak yapılan incelemede düzensiz göç olgusunun küresel çapta siyasetten ekonomiye, hukuktan güvenliğe kadar birçok alandan etkilenen önemli bir konu olduğu açıkça görülmektedir. Bu noktada uluslararası ilişkiler disiplinin düzensiz göç olgusu üzerine odaklanması zarureti doğmaktadır. Bu zarurete binaen uluslararası ilişkiler disiplini arasında yer alan liberal anlayış uluslararası güvenliğin sağlanması noktasında temel öngörülerde bulunmaktadır. Bu öngörüler bu çalışmada Cumhuriyetçi Liberalizm, Ticari Liberalizm, Düzenleyici Liberalizm ve Sosyolojik Liberalizm sınıflandırmaları altında ele alınmaya çalışılmıştır. Yapılan çalışma neticesinde düzensiz göç olgusunun önlenmesi ve uluslararası güvenliğin sağlanması noktasında devlet kurumlarının demokratikleştirilmesi, düzensiz göçe neden olan etkenlerin giderilmesi amacıyla uluslararası iş birliği ve dayanışmanın artırılması, uluslararası organizasyonlar ve hukuk düzenlemeleri aracılığıyla ise bireyi güvence altına alacak somut adımların atılması gibi temel önlemlerin alınması gerektiği anlaşılmıştır. Liberal anlayışın sunmuş

olduğu çözüm önerilerinin uygulamaya geçirilmesinin düzensiz göç olgusunun kontrol altına alınarak uluslararası güvenliğin sağlanmasına önemli katkılar sağlayacağı uygulamaya geçirilmiş mevcut liberal politikalar incelendiğinde anlaşılmaktadır. Bu nedenle düzensiz göç olgusunun uluslararası bir güvenlik sorunu olmaktan çıkarılabilmesi için karar vericilerin bu noktada liberal yaklaşımın ileri sürmüş olduğu önerileri dikkate almaları gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Ağaoğulları, M. A. (2016). *Sokrates'ten Jakobenlere Batı'da Siyasal Düşünceler*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Bodur, M. Z. (2019). Göç Tanımlarının Kullanılmasına Yönelik Kavramsal Çerçeve Üzerine Değerlendirme. Erişim adresi https://21yyte.org/tr/merkezler/islevsel-arastirma-merkezleri/politik-sosyal-kulturel-arastirmalar-merkezi/goc-tanimlarinin-kullanilmasina-yonelik-kavramsal-cerceve-uzerine-degerlendirme#_ftn3.
- Burchill, S., Linklater, A., Devetak, R., Donnelly, J., Nardin, T., Paterson, M., Reus-Smit, C. ve True, J. (2019). *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, Küre Yayınları.
- Bostan, H. ve Demiray D. K. (2019). Türkiye’de Düzensiz Göçle Mücadelede Yeni Bir Yaklaşım: Sınır Güvenlik Duvarı. *Türk İdare Dergisi*. 91 (488), 125-170.
- Demiröz, A. (2022). Liberalizm ve Realizm Ekseninde Terörizm ve Güvenlik Kavramlarına Teorik Yaklaşımlar. 1. Uluslararası Lisansüstü Öğrenci Konferansı: 21.yy’da Güvenlik ve Barışın İnşası Tam Metin Bildiri Kitabı, eds. Karaca, R. K. ve Jane, M., <https://www.aydin.edu.tr/tr-tr/arastirma/universite-yayinlari/Documents/GLOBDEM%20TAM%20B%C4%B0LD%C4%B0R%C4%B0%20K%C4%B0TABI.pdf>.
- Erdoğan, M. (2009). Liberalizmin Tarihi ve Felsefi Temelleri, *Eskiye*, 15, 5-17.
- Ferstman, C. (2020). Human Rights Due Diligence Policies Applied to Extraterritorial Cooperation to Prevent “Irregular” Migration: European Union and United Kingdom Support to Libya. *German Law Journal* , 21, 459–486.
- Gözen, R. (2014). *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Günen, E. (2022). *Neoliberal Güvenlik Anlayışı Çerçevesinde Kuzey Kutup Bölgesi*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- İşşar, E. (2006). *Prevention of Irregular Migration*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Bilkent Üniversitesi, Ankara.

- Kanat, S. (2022). 04 Yeni Güvenlik Liberalizm ve Güvenlik, <https://www.youtube.com/watch?v=p7bmfCdO7DM>.
- Oğuzlu, T. (2014). Liberalizm. *Uluslararası İlişkilere Giriş*. Şaban Kardaş, Ali Balcı (eds.) Küre Yayınları.
- Oral, B. ve Çetinkaya, F. (2017) Sosyolojik Bir Olgu Olarak Göç, Tanımı, Nedenleri ve Göç Kuramları, *Türkiye Klinikleri Halk Sağlığı- Özel Konular*, 3(1), 1-8.
- Özcan, N. Ş. (2015). Düzensiz Göç Üzerine Bir İnceleme: Küresel Dinamikler, Ulus-Devletler, Göçmenler. *İdeal Kent*. 15, 22-39.
- Russett, B. (2021). Liberalizm. (Eds.) Dunne, T., Kurki, M. ve Smith, S.. *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, Felix Kitap.
- Sterling-Folker, J. (2021). Neoliberalizm. (Eds.) Dunne, T., Kurki, M. ve Smith, S.. *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, Felix Kitap.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı. <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-hakkinda>
- TDK Sözlük. <https://sozluk.gov.tr/>
- Tipioğlu, F. (2016). *Soğuk Savaş Sonrası Uluslararası Güvenlik Teorileri Ekseninde Rusya'nın Kafkasya Politikaları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.
- Uluslararası Göç Örgütü (IOM) (2013). *Göç Terimleri Sözlüğü*. İkinci Baskı. No 31.
- Yardımcı, Ş. (2018). *Çalışma Hayatı Uluslararası Düzeyde Göçle Karşılaştığında: Şanlıurfa İlindeki Suriyeli Göçmenlerin Durumu*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Yılmaz, A. (2014). Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri, *Turkish Studies*, 9 (2), 1685-1704.